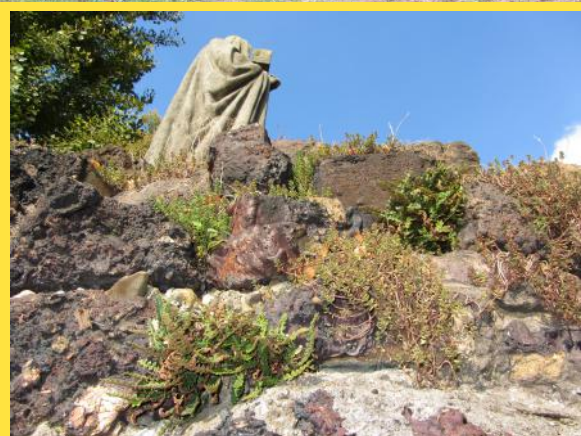

QUICK SCAN UPDATE NATUURTOETS KLOOSTERTUIN BRAKKENSTEIN NIJMEGEN

met update bibliotheekgebouw

QUICK SCAN UPDATE NATUURTOETS

KLOOSTERTUIN BRAKKENSTEIN NIJMEGEN

met update bibliotheekgebouw

Rob Felix & Vincent de Jong

In opdracht van: De Nederlandse Provincie der Pater Jezuiten

6 oktober 2014

Colofon

© 2014 Natuurbalans - Limes Divergens BV / De Nederlandse Provincie der Pater Jezuïeten

Tekst en samenstelling: Rob Felix & Vincent de Jong

Projectleiding: Rob Felix

Eindverantwoordelijk: René Krekels

Projectnummer: 14-160

In opdracht van: De Nederlandse Provincie der Pater Jezuïeten

Wijze van citeren: Felix, R.P.W.H. & V.J. de Jong 2014. Quick scan update natuurtoets kloostertuin Brakkenstein met update bibliotheekgebouw. Nijmegen. Natuurbalans - Limes Divergens BV, Nijmegen.

Niets uit dit rapport mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van scanning, internet, druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en Natuurbalans-Limes Divergens BV noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Natuurbalans-Limes Divergens BV is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Natuurbalans-Limes Divergens BV. De opdrachtgever vrijwaart Natuurbalans-Limes Divergens BV voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Natuurbalans-Limes Divergens BV is lid van het Netwerk Groene Bureaus, brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging.

INHOUD

1	INLEIDING.....	5
2	METHODEN	7
2.1	Onderzoeksgebied	7
2.2	Onderzoek beschermde soorten.....	7
2.2.1	Om welke soorten gaat het	7
2.2.2	Bureaustudie	7
2.2.3	Veldbezoek	8
3	RESULTATEN.....	9
3.1	Vaatplanten.....	9
3.2	Vleermuizen	9
3.3	Overige zoogdieren	11
3.4	Broedvogels.....	12
3.5	Reptielen	13
3.6	Amfibieën en vissen	13
3.7	Ongewervelden	14
4	CONCLUSIE	15
4.1	Consequenties Flora- en faunawet	15
4.2	Mitigerende maatregelen	15
4.3	Vervolgonderzoek	15
BIJLAGE 1	INLEIDING IN DE FLORA- EN FAUNAWET	17
BIJLAGE 2	BESCHERMINGSREGIMES FLORA- EN FAUNAWET	24
BIJLAGE 3	PROTOCOL BROEDVOGELS	26

1 INLEIDING

Aanleiding

De Nederlandse Provincie der Pater Jezuïeten is voornemens het terrein van Kloostertuin Brakkenstein herin te richten. Hierbij zullen onder meer woningen worden gebouwd.

Realisatie van de voorgenomen ingreep kan leiden tot overtreding van verbodsbepalingen in de Nederlandse natuurwetgeving, waarbij de volgende twee wetten van belang zijn:

1. De Flora- en faunawet (in het vervolg Ffwet), die de bescherming regelt van plant- en diersoorten. Overtreding van verbodsbepalingen uit de Ffwet ten aanzien van streng beschermde soorten vereist mogelijk een ontheffing ad artikel 75.
2. De Natuurbeschermingswet 1998 (in het vervolg Nbwet), die de bescherming regelt van natuurgebieden. Indien het voorgenomen project in strijd is met de instandhoudingdoelstellingen van een Natura 2000-gebied, is mogelijk een vergunning Nbwet noodzakelijk.

Als gevolg van het ontbreken van Natura 2000-gebieden in de directe omgeving, speelt de Nbwet in voorliggend geval geen rol.

Ten behoeve van de uitvoerbaarheid en vergunbaarheid van de voorgenomen ingreep is in 2004 een onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van beschermde soorten en de verplichtingen ten aanzien van de Ffwet (Felix 2004).

Probleemstelling

De gegevens uit 2004 en de conclusies van de natuurtoets uit 2004 zijn inmiddels verouderd. Er is een update van de natuurtoets noodzakelijk.

Opdrachtformulering

In opdracht van de Nederlandse Provincie der Pater Jezuïeten heeft Bureau Natuurbalans – Limes Divergens BV een quick scan uitgevoerd naar de geldigheid van de conclusies in de natuurtoets uit 2004.

Voorliggend onderzoek bestaat uit een bezoek aan de ingreeplocatie in oktober 2013 en een extra bezoek in september 2014, waarbij op basis van uitvoerige kennis over ecologie en verspreiding van beschermde soorten een inschatting wordt gemaakt van de potenties van de ingreeplocatie voor beschermde soorten. Aan de hand van deze inschatting zijn mogelijke effecten op streng beschermde soorten in beeld gebracht en zijn maatregelen aangegeven om eventuele schade te mitigeren of te compenseren. Tenslotte is aangegeven of nader uitgebreid veldonderzoek noodzakelijk is.

Doelstelling

Doel van de quick scan is een update van de natuurtoets uit 2004. Er dient inzicht verkregen te worden in eventuele nieuwe consequenties van de voorgenomen ingreep met betrekking tot de Ffwet. Het onderzoek zal antwoord geven op de volgende vragen:

1. In hoeverre zijn de conclusies uit de natuurtoets uit 2004 nog geldig?
2. Zijn er mogelijk veranderingen geweest in het voorkomen van streng beschermde soorten (tabel 2 en 3 Ffwet)?
3. Wordt vervolgonderzoek noodzakelijk geacht?

Figuur 1: Weergave van de actuele situatie. De gebouwen met een rood kruis zijn reeds gesloopt. Met een groene cirkel is de papieropslag van de drukkerij weergegeven, met een rode cirkel het voormalige bibliotheekgebouw. Deze gebouwen worden gesloopt.

Figuur 2: Toekomstige situatie.

2 METHODEN

2.1 ONDERZOEKSGBIED

Kloosteruin Brakkenstein ligt in de gemeente Nijmegen, in de wijk Brakkenstein. Het terrein is gelegen aan de Heijendaalseweg en wordt begrensd door de Kannunik Faberstraat, Pastoor Wichersstraat en de Kannunik Mijlinckstraat.

Het onderzoeksgebied is weergegeven in figuur 1. De actuele situatie is niet helemaal meer conform figuur 1. De gebouwen waar een rood kruis door staat zijn inmiddels gesloopt. De overige gebouwen staan er nog en blijven grotendeels behouden.

Huidige situatie

Het terrein (5 ha) omvat een nieuw gebouwde parochiekerk op de plaats van de oude kerk (grote gebouw in figuur 1), een verwaarloosde kloostertuin (2,5 ha), een begraafplaats en enkele woonhuizen en bedrijfspanden.

De kloostertuin bestaat grotendeels uit een centraal gelegen verwaarloosde siertuin (solitaire bomen, bosjes, heesters en gazons). Een opvallend aspect van de kloostertuin zijn de lindelanen.

Begraafplaats St. Barbara ligt ten westen van de kloostertuin. In een afgezonderd deel voor overleden kloosterlingen ligt een stenen constructie met de naam 'Calvarieberg'. De voormalige appelkelder is reeds verwijderd.

Voorgenomen ingreep

Op het terrein van de kloostertuin worden enkele woonhuizen gebouwd, zoals weergegeven in figuur 2. Lindelanen, overige oude bomen en de begraafplaats blijven onveranderd behouden. De papieropslagruimte van de drukkerij en de voormalige bibliotheek (figuur 1) worden gesloopt.

2.2 ONDERZOEK BESCHERMDE SOORTEN

2.2.1 Om welke soorten gaat het

In geval van activiteiten die te kwalificeren zijn als 'ruimtelijke ontwikkelingen', zoals voorliggend project, gaat het bij toetsing aan de Ffwet om soorten die landelijk gezien

zeldzamer zijn. Deze hebben een zwaardere bescherming en zijn in de Ffwet opgenomen in de tabellen 2 en 3 van beschermde soorten.

Voor beschermde soorten die algemeen zijn geldt een lichtere vorm van bescherming. Deze zijn in de Ffwet opgenomen in tabel 1. Bij uitvoer van ruimtelijke ontwikkelingen geldt voor deze soorten een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Ffwet. Bijlage 1 bevat een beknopte toelichting op de Ffwet.

2.2.2 Bureaustudie

Archiefgegevens uit de Nationale Databank Flora en Fauna (NDDF) uit de periode 2004 tot nu, zijn geraadpleegd en geanalyseerd.

2.2.3 Veldbezoek

Op 7 oktober 2013 en 1 oktober 2014 is de ingreeplocatie bezocht door een ecooloog van Bureau Natuurbalans. Het doel van dat veldbezoek was tweeledig:

1. Er is een inschatting gemaakt van de potenties van de ingreeplocatie voor beschermde soorten. Deze inschatting is gemaakt op basis van een beoordeling van aanwezige biotopen en habitats op de planlocatie (expert judgement), in combinatie met uitvoerige kennis over ecologie en landelijke verspreiding van beschermde soorten. Gedurende het veldbezoek in 2014 ging speciale aandacht uit naar potentiële verblijfplaatsen van vleermuizen in het bibliotheekgebouw.
2. Er is specifiek gezocht naar aanwezigheid van in Nederland beschermde planten- en diersoorten.

Het veldonderzoek dat is uitgevoerd ten behoeve van de quick scan was beperkt van opzet. Mocht aanvullend onderzoek nodig zijn, dan is dat in de aanbevelingen opgenomen.

3 RESULTATEN

3.1 VAATPLANTEN

Natuurtoets 2004

Tijdens het onderzoek in 2004 zijn enkele beschermde plantensoorten uit tabel 1 van de Ffwet waargenomen, waarvan een deel verwilderd. Schade aan deze soorten is vrijgesteld van ontheffing van de Ffwet. Daarnaast is de schubvaren waargenomen op de rots op de begraafplaats. Schubvaren is een soort uit tabel 2 van de Ffwet. De begraafplaats valt echter buiten de ingreep en schade is dus op voorhand uitgesloten.

Quick scan 2013

Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de situatie ten aanzien van beschermde planten is gewijzigd. De kloostertuin is zelfs iets meer verruigd in vergelijking met de situatie in 2004. Dit betekent dat groeiomstandigheden van bijzondere soorten ongunstiger zijn geworden. Er zullen geen andere beschermde soorten zijn verschenen in de afgelopen tien jaar.

In de NDFF zijn geen gegevens aanwezig van beschermde soorten uit tabel 2 en 3 van de Ffwet, met uitzondering van dezelfde schubvaren.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Verbodsbepalingen van de Ffwet ten aanzien van streng beschermde planten worden niet overtreden. Een ontheffing op de Ffwet voor vaatplanten is daarmee niet aan de orde.

3.2 VLEERMUIZEN

Wettelijke status

Alle soorten vleermuizen zijn opgenomen in tabel 3 van de Ffwet. Binnen het leefgebied van vleermuizen zijn de volgende elementen beschermd:

- verblijfplaatsen;
- belangrijke vliegroutes;
- essentieel foerageergebied.

Verblijfplaatsen van vleermuizen kunnen aanwezig zijn in oude bomen en gebouwen. Over het algemeen zijn verblijfplaatsen van vleermuizen niet permanent bewoond. De dieren verplaatsen zich een aantal keer per jaar, waarbij ze periodiek terugkeren naar dezelfde verblijfplaatsen. Om die reden worden alle verblijfplaatsen (winterverblijfplaats, kraamkamer, tussenverblijfplaats, paarplaats) gerekend tot vaste verblijfplaatsen en zijn jaarrond beschermd, ook wanneer ze tijdelijk niet worden gebruikt.

Vliegroutes en foerageergebied die essentieel zijn voor het voortbestaan van een populatie worden eveneens gerekend tot onderdeel van een vaste rust- of verblijfplaats en zijn derhalve ook beschermd. Voor uitvoering van activiteiten die kunnen leiden tot negatieve beïnvloeding van een populatie geldt een ontheffingsplicht.

Natuurtoets 2004

Tijdens het onderzoek in 2004 zijn alleen enkele foeragerende algemene soorten waargenomen. Er zijn geen verblijfplaatsen aangetroffen in gebouwen of bomen.

Het gebied vormt geen essentieel foerageergebied voor vleermuissoorten. De waargenomen algemene soorten vinden in de toekomstige kloostertuin (inclusief de nieuwe bebouwing) een even geschikt foerageergebied als in de huidige situatie en buiten het ingrepengebied.

Quick scan 2013

Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de situatie ten aanzien van vleermuizen is gewijzigd. In de tussentijd is de appelkelder verdwenen en is de kerk herbouwd. Er zullen geen bomen met holten en/of potentiële verblijfplaatsen gekapt worden. Alleen enkele jonge bomen op de bouwlocaties worden gekapt. Deze zijn op voorhand ongeschikt als verblijfplaats als gevolg van het ontbreken van holten of andere potentiële verstopplaatsen. Alle gebouwen met uitzondering van de papieropslag blijven gespaard. De papieropslag is op voorhand niet geschikt als verblijfplaats voor vleermuizen. Het gebouw is volledig ontoegankelijk en heeft geen spouw. Schade aan vleermuizen is op voorhand uitgesloten. In de NDFF zijn geen gegevens aanwezig van verblijfplaatsen van vleermuizen.

Quick scan 2014

Op basis van het veldbezoek kan worden geconcludeerd dat alleen in de oostwand van het gebouw kansen voor verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn. In de oostwand zijn negen beluchtingsgaten aanwezig die toegang bieden tot de spouwmuur (foto 1). In de rest van het gebouw zijn geen spleten, kieren of gaten aanwezig die als verblijfplaats kunnen dienen.

De kans dat de beluchtingsgaten en de spouw als verblijfplaatsen worden gebruikt als verblijfplaats is nagenoeg uitgesloten. De beluchtingsgaten bevatten namelijk geen bewoningssporen (spinnenwebben in de gaatjes én afwezigheid van vleermuisnest). Daarnaast bevinden de gaatjes zich vrij laag in de muur (net boven ooghoogte; is niet optimaal) en in de directe omgeving zijn veel meer optimalere verblijfplaatsen voorhanden.

Foto 1. Overzicht van de oostwand met beluchtingsgaten

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Negatieve effecten ten aanzien van verblijfplaatsen worden als zeer minimaal ingeschat, maar zijn niet volledig uit te sluiten. Omdat de kans op negatieve effecten zeer klein zijn en in de directe omgeving voldoende betere alternatieven voorhanden zijn wordt de gunstige instandhouding van vleermuizen in de wijk gewaarborgd mits het gebouw gesloopt wordt onder de volgende voorwaarden;

- De sloop dient te geschieden in de minst kwetsbare periode voor vleermuizen. In dit geval is dat in de maand oktober.
- Voorafgaand in de sloop dienen tochtgaten worden aangebracht in de spouw zodat de spouw ongeschikt wordt gemaakt als verblijfplaats. Dit kan gecombineerd worden met het verwijderen van asbest.
- De sloop dient stap voor stap te worden uitgevoerd waarbij het gebouw niet in één keer wordt gesloopt.
- In geval gedurende de sloop onverhoopt toch vleermuizen worden aangetroffen dient er direct contact opgenomen te worden met een ecooloog met kennis op het gebied van vleermuizen. Deze onderzoekt vervolgens hoe om te gaan met de situatie.

Mits voldaan wordt aan bovengenoemde voorwaarden, wordt de Ffwet niet overtreden en is een ontheffing niet noodzakelijk.

3.3 OVERIGE ZOOGDIEREN

Natuurtoets 2004

Tijdens het onderzoek in 2004 is de mogelijke aanwezigheid van eekhoorn en steenmarter vastgesteld.

Quick scan 2013

Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de situatie ten aanzien van eekhoorn en steenmarter is gewijzigd. In de tussentijd is de appelkelder verdwenen en is de kerk herbouwd. Alle gebouwen met uitzondering van de papieropslag blijven gespaard. De papieropslag is op voorhand niet geschikt als verblijfplaats voor steenmarter. Het gebouw is volledig ontoegankelijk en heeft geen spouw. Schade aan eekhoorn en steenmarter is op voorhand uitgesloten.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Ten aanzien van steenmarter is de conclusie van de natuurtoets uit 2004 veranderd. In de natuurtoets werd geadviseerd een ontheffing voor steenmarter aan te vragen, gezien de sloop van de kerk en van de appelkelder. Aangezien deze reeds gesloopt zijn en de papieropslag niet geschikt is, vervalt het advies een ontheffing aan te vragen.

Aangezien er geen negatieve effecten optreden op verblijfplaatsen van beide soorten worden verbodsbepalingen van de Ffwet ten aanzien van eekhoorn en steenmarter niet overtreden. Een ontheffing op de Ffwet voor deze soorten is daarmee niet aan de orde.

3.4 BROEDVOGELS

Wettelijke status

Bij uitvoering van de werkzaamheden dient rekening te worden gehouden met het broedseizoen van vogels, dat globaal loopt van half maart tot half juli. Tijdens het broedseizoen vallen namelijk alle bewoonde nesten onder de reikwijdte van artikel 11 van de Flora- en faunawet en zijn daardoor beschermd. Een nest is de woonplaats die vogels vervaardigen om de eieren uit te broeden en de jongen te verzorgen. Voor een verdere aanscherping van de definitie van het begrip 'nesten' wordt onderscheid gemaakt tussen broedseizoen en niet-broedseizoen.

Nesten jaarrond beschermd

Van een aantal vogels is het nest jaarrond beschermd. De nesten van roofvogels, uilen (uitgezonderd bosuil), gierwaluw, grote gele kwikstaart, huismus, ooievaar en roek vallen ook buiten het broedseizoen onder de definitie van 'vaste rust- of verblijfplaats' in artikel 11 van de Ffwet¹ (2009). Deze nesten zijn, voor zover niet permanent verlaten, in principe jaarrond beschermd.

Nesten beschermd tijdens broedseizoen

Verstoring van broedgevallen van vogels dient te worden voorkomen. Voor de in het plangebied te verwachten vogelsoorten wordt hieraan voldaan door werkzaamheden buiten de broedperiode van aanwezige soorten uit te voeren. Tevens kunnen voorbereidende maatregelen worden getroffen om te voorkomen dat vogels tot broeden kunnen komen binnen het plangebied. Voor het broedseizoen wordt geen standaardperiode gehanteerd in het kader van de Flora- en faunawet. Van belang is of een broedgeval aanwezig is, ongeacht de periode.

Nesten van de overige vogelsoorten vallen buiten de broedperiode niet onder de definitie 'nest' of 'vaste verblijfplaats' in artikel 11 van de Ffwet. Ze worden namelijk het daaropvolgende broedseizoen niet weer in gebruik genomen en zijn buiten het broedseizoen niet van belang voor de instandhouding van de soort.

Natuurtoets 2004

In het onderzoeksgebied komt een broedvogelbevolking voor bestaande uit algemene soorten die broeden in bossen en struweel. Tijdens het onderzoek in 2004 zijn er geen vogelsoorten met een vaste verblijfplaats (roofvogels, huismus, gierwaluw) aangetroffen.

Quick scan 2013

Er is geen enkele reden om aan te nemen dat de situatie ten aanzien van broedvogels met een vaste verblijfplaats is gewijzigd. Tijdens het veldbezoek zijn er geen vogels die een vaste verblijfplaats hebben in het onderzoeksgebied aangetroffen.

Alle gebouwen met uitzondering van de papieropslag blijven gespaard. De papieropslag is op voorhand niet geschikt als verblijfplaats voor huismus en gierwaluw. Schade aan vogels met een vaste verblijfplaats is op voorhand uitgesloten.

¹ Bron: Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten. (Dienst Regelingen 2009)

Negatieve effecten van de voorgenomen ingreep

Gedurende het broedseizoen kan het kappen van bomen op de bouwlocatie en het bouwen van huizen leiden tot verstoring van broedende vogels.

Voorkómen van negatieve effecten

Om negatieve effecten ten aanzien van broedvogels te voorkomen, dienen de werkzaamheden uitgevoerd te worden buiten het broedseizoen van aanwezige broedvogels.

Als alternatief kunnen voorbereidende maatregelen worden getroffen om de bouwlocaties ongeschikt te maken voor vogels om er te broeden. Voorbeelden van deze maatregelen zijn snoeien van struweel, maaien van ruigte etc. Op deze manier wordt voorkomen dat broedvogels gaan broeden op de planlocatie, waarna werkzaamheden ook in het broedseizoen kunnen plaatsvinden. Hieraan wordt voldaan door te werken conform PROTOCOL BROEDVOGELS (zie bijlage 3).

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Ontheffingen voor versturende werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden slechts bij hoge uitzondering verleend. Veelal dient gebruik te worden gemaakt van het alternatief om werkzaamheden uit te stellen tot na de broedperiode van aanwezige soorten of om de planlocatie ongeschikt te maken voor vogels om er te broeden. Een ontheffing op de Ffwet voor vogels is daarmee niet aan de orde.

3.5 REPTIELEN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Binnen de planlocatie zijn geen geschikte biotopen aanwezig voor reptielen. Ook zijn er geen archiefwaarnemingen bekend van reptielen uit de directe omgeving.

Op basis van het ontbreken van geschikte reptielbiotopen, zoals heide, heischrale graslanden en goed ontwikkelde bosranden, in combinatie met de regionale verspreiding van reptielen, kan worden aangenomen dat streng beschermde reptielen niet op de ingreeplocatie aanwezig zijn of er kunnen voorkomen.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Verbodsbepalingen van de Ffwet ten aanzien van streng beschermde reptielen worden niet overtreden. Een ontheffing op de Ffwet voor reptielen is daarmee niet aan de orde.

3.6 AMFIBIEËN EN VISSSEN

Aanwezigheid op de ingreeplocatie

Door het ontbreken van open wateren en het ontbreken van streng beschermde soorten in de omgeving, kan er vanuit worden gegaan dat streng beschermde amfibiesoorten en vissen niet op de ingreeplocatie voorkomen.

Toetsing aan de Flora- en faunawet

Verbodsbepalingen van de Ffwet ten aanzien van streng beschermde amfibieën en vissen worden niet overtreden. Een ontheffing op de Ffwet voor amfibieën is daarmee niet aan de orde.

3.7 ONGEWERVELDEN

Beschermde dagvlinders, libellen of overige ongewervelden die een juridisch zwaardere bescherming genieten komen niet voor op de ingreeplocatie. Oorzaken hiervoor zijn dat zwaarder beschermde ongewervelden uiterste zeldzaam zijn in Nederland en dat de verspreiding van deze soorten zich beperkt tot bijzondere milieus, zoals hoogvenen, kalkgraslanden, voedselarme vennen en oude eikenbossen. Deze milieus zijn op of nabij de ingreeplocatie niet voorhanden.

Effecten van de voorgenomen ingreep

Verbodsbepalingen van de Ffwet ten aanzien van streng beschermde ongewervelden worden niet overtreden. Een ontheffing op de Ffwet voor ongewervelden is daarmee niet aan de orde.

4 CONCLUSIE

4.1 CONSEQUENTIES FLORA- EN FAUNAWET

Op de planlocatie zijn geen streng beschermde plant- of diersoorten aangetroffen en deze worden hier op basis van het ontbreken van vereiste biotopen ook niet verwacht. De voorgenomen ingreep leidt derhalve niet tot negatieve effecten ten aanzien van wettelijk streng beschermde soorten zoals bedoeld in de Flora- en faunawet.

Mits voldaan wordt aan de mitigerende voorwaarden in § 4.2, is een ontheffing van de Ffwet niet noodzakelijk.

4.2 MITIGERENDE MAATREGELEN

Broedvogels

- Om negatieve effecten ten aanzien van broedvogels te voorkomen, dienen de werkzaamheden uitgevoerd te worden buiten het broedseizoen van aanwezige broedvogels.
- Als alternatief kan de ingreeplocatie voorafgaand aan het broedseizoen (vóór maart) onaantrekkelijk gemaakt worden als broedlocatie, waarmee voorkomen wordt dat vogels er gaan nestelen.

Vleermuizen

De sloop van de gebouwen dient volgens de volgende richtlijnen te worden uitgevoerd:

- De sloop dient te geschieden in de minst kwetsbare periode voor vleermuizen. In dit geval is dat in de maand oktober.
- Voorafgaand in de sloop dienen tochtgaten worden aangebracht in de spouw zodat de spouw ongeschikt wordt gemaakt als verblijfplaats. Dit kan gecombineerd worden met het verwijderen van asbest.
- De sloop dient stap voor stap te worden uitgevoerd waarbij het gebouw niet in één keer wordt gesloopt.
- In geval gedurende de sloop onverhoopt toch vleermuizen worden aangetroffen dient er direct contact opgenomen te worden met een ecooloog met kennis op het gebied van vleermuizen. Deze onderzoekt vervolgens hoe om te gaan met de situatie.

Mits voldaan wordt aan bovengenoemde voorwaarden, wordt de Ffwet niet overtreden en is een ontheffing niet noodzakelijk.

4.3 VERVOLGONDERZOEK

Uit de quick scan is gebleken dat het verspreidingsbeeld van beschermde soorten op de planlocatie en binnen de invloedssfeer van de voorgenomen ingreep actueel en volledig is. Vervolgonderzoek is niet nodig.

BIJLAGE 1 INLEIDING IN DE FLORA- EN FAUNAWET

De Flora- en faunawet regelt de bescherming van dier- en plantensoorten in Nederland. Het uitgangspunt van de wet is dat **schadelijke effecten op beschermde soorten in principe verboden zijn**, tenzij uitdrukkelijk toegestaan: het “*nee, tenzij*”-principe.

Onder bepaalde voorwaarden kan op grond van artikel 75 ontheffing worden verleend voor overtreding van de verbodsbepalingen van de Ffwet (zie Kader 1). Deze ontheffingen worden slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Kader 1. Algemene verbodsbepalingen Ffwet

De algemene verbodsbepalingen zijn opgenomen in de artikelen 8 t/m 13.

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

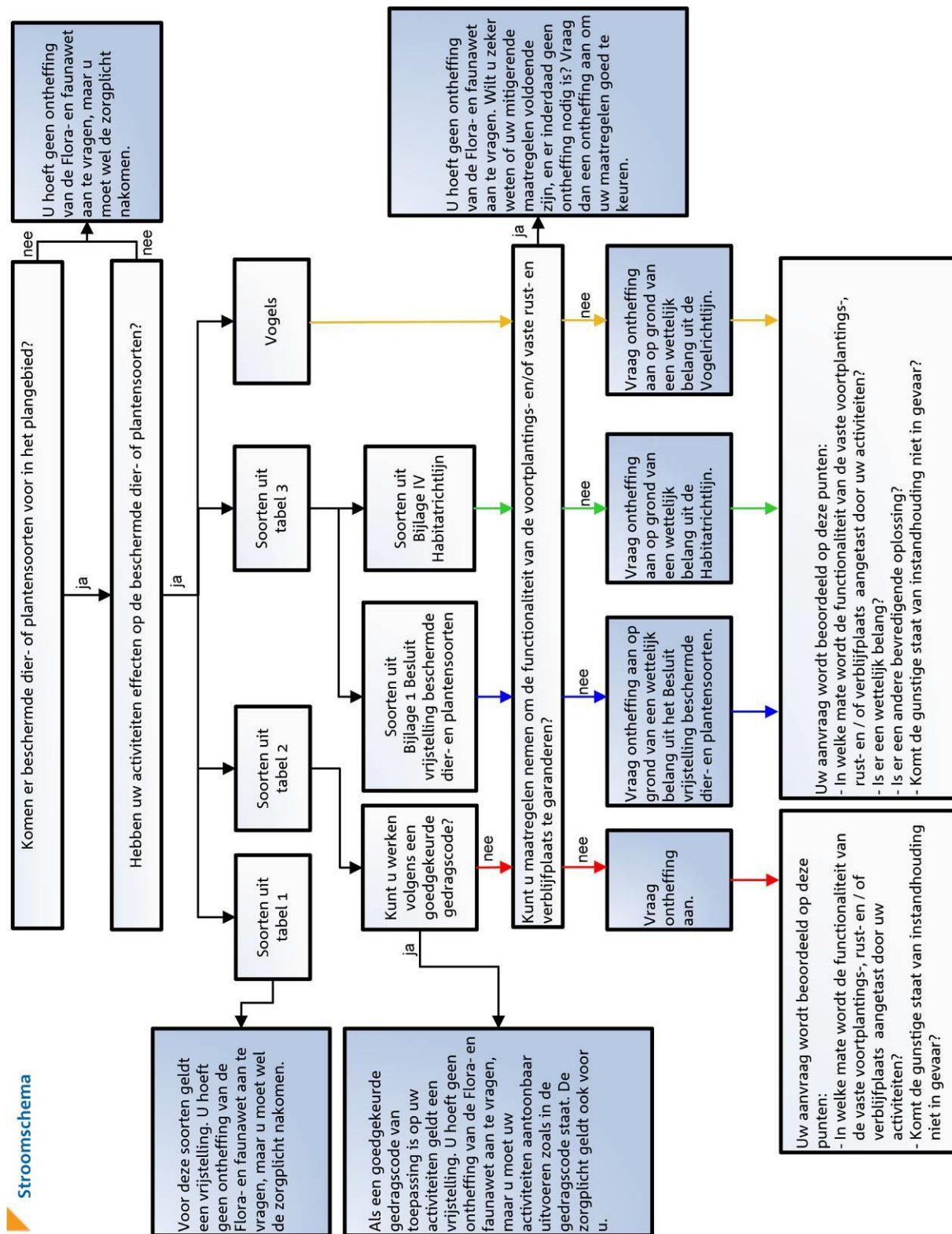
Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Artikel 13

Het is verboden planten of producten van planten, of dieren dan wel eieren, nesten of producten van dieren, behorende tot een beschermde inheemse of beschermde uitheemse plantensoort onderscheidenlijk een beschermde inheemse of beschermde uitheemse diersoort te koop te vragen, te kopen of te verwerven, ten verkoop voorhanden of in voorraad te hebben, te verkopen of ten verkoop aan te bieden, te vervoeren, ten vervoer aan te bieden, af te leveren, te gebruiken voor commercieel gewin, te huren of te verhuren, te ruilen of in ruil aan te bieden, uit te wisselen of tentoon te stellen voor handelsdoeleinden, binnen of buiten het grondgebied van Nederland te brengen of onder zich te hebben.

Stroomschema beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen

(bron: Dienst Regelingen)

OMGANG MET DE FLORA- EN FAUNAWET BIJ RUIMTELIJKE INGREPEN

Voor uitvoering van ruimtelijke ingrepen in een gebied met beschermde soorten zijn er twee mogelijkheden (zie ook stroomschema hiernaast):

1. Voorkom overtreding van de Ffwet door het treffen van mitigerende maatregelen;
2. Vraag ontheffing aan

1. Voorkom overtreding van de Ffwet door middel van mitigerende maatregelen

Overtreding van de Ffwet kan worden voorkomen door mitigerende maatregelen te treffen, waarmee negatieve gevolgen van de activiteit voorkomen worden. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van aanwezige beschermde soorten. Het betreft hier de functies van het leefgebied die ervoor zorgen een soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld behoud van migratieroutes en foerageergebied. Veiligstellen ervan kan betekenen dat mogelijk geen ontheffing meer nodig is. Om hiervan zeker te zijn kan vooraf goedkeuring gevraagd worden aan Dienst Regelingen. Voor het verkrijgen van een goedkeuring dient rekening gehouden te worden met een looptijd die overeenkomt met een ontheffingsaanvraag.

2. Vraag ontheffing Ffwet aan

Voor activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling* wordt bij toetsing aan de Ffwet onderscheid gemaakt in drie beschermingsregimes. In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de indeling van beschermde dier- en plantensoorten in deze beschermingsregimes.

tabel 1. Algemene soorten

In geval van activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling*, geldt bij overtreding van artikelen 8 t/m 13 van de Ffwet ten aanzien van soorten uit tabel 1 een vrijstelling van ontheffing.

tabel 2. Overige soorten

In geval van activiteiten met het oog op het belang *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling*, geldt ten aanzien van soorten uit tabel 2 eveneens een vrijstelling van ontheffing, mits de activiteiten worden uitgevoerd op basis van een door de minister van LNV goedgekeurde gedragscode. Is er geen goedgekeurde gedragscode, dan is bij overtreding van verbodsbepalingen een ontheffing noodzakelijk. Een aanvraag wordt beoordeeld middels de **lichte toets**:

- De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven. Om schade te voorkomen worden mitigerende maatregelen voorgeschreven.

tabel 3. Streng beschermde soorten

Bij schade aan soorten uit tabel 3 is altijd een ontheffing op de Ffwet nodig. In dit geval is de **uitgebreide toets** van toepassing:

- De gunstige staat van instandhouding van de soort dient gewaarborgd te blijven;
- Er is geen minder schadelijk alternatief voor de voorgenomen activiteit;
- De activiteit voldoet aan een volgend belang:
 - *Bijlage 1 soorten*: Ontheffing wordt aangevraagd op grond van een belang uit het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (bijv. ruimtelijke inrichting of ontwikkeling).

- *Bijlage IV soorten Habitatrichtlijn*: Ontheffing wordt aangevraagd op grond van een belang uit de Habitatrichtlijn:
 - Bescherming van flora en fauna.
 - Volksgezondheid of openbare veiligheid.
 - Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.
- In geval van activiteiten die te karakteriseren zijn als *ruimtelijke inrichting of ontwikkeling* dient 'zorgvuldig handelen' in acht te worden genomen. Hiertoe dient de aanvrager actief op te treden om alle mogelijke schade aan de soort te voorkomen.

Vogels

Bij bescherming van vogelnesten wordt onderscheid gemaakt tussen nesten die jaarrond zijn beschermd en nesten die alleen tijdens het broedseizoen zijn beschermd.

Bescherming vogelnesten tijdens broedseizoen

Tijdens het broedseizoen vallen alle bewoonde vogelnesten binnen de reikwijdte van artikel 11 van de Ffwet onder de definitie 'nest', en zijn beschermd. Een nest is de woonplaats die vogels vervaardigen om de eieren uit te broeden en de jongen te verzorgen. Het verstoren van broedende vogels en hun nesten tijdens de broedtijd is verboden.

Bescherming vogelnesten buiten broedseizoen

Een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Deze soorten zijn met ingang van september 2009 opgenomen op de *aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten* (Dienst Regelingen 2009). De soorten van deze lijst zijn opgenomen in Tabel 1. De nesten van deze soorten zijn, voor zover niet permanent verlaten, jaarrond beschermd. Bij jaarrond beschermde nesten worden de volgende categorieën onderscheiden:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: steenuil).
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: roek, gierzwaluw en huismus).
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar, kerkuil en slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: boomvalk, buizerd en ransuil).

Als aanvulling op de *aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten* is een aantal vogelsoorten opgenomen met niet jaarrond beschermde nesten. Deze soorten vallen onder categorie 5 (zie ook Tabel 2):

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Deze categorie 5-soorten vragen extra onderzoek, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd. Categorie 5-soorten zijn namelijk wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Tabel 1. Lijst jaarrond beschermde vogelnesten.

SOORT	KOLONIE-BROEDER	AANWEZIG IN BEBOUWDE OMGEVING	AANWEZIG IN NATUURGEBIED	CATEGORIE VASTE NESTEN
Boomvalk	nee	nee	ja	4
Buizerd	nee	nee	ja	4
Gierzwaluw	nee	ja	nee	2
Grote gele kwikstaart	nee	nee	ja	3
Havik	nee	nee	ja	4
Huismus	ja	ja	nee	2
Kerkuil	nee	ja	nee	3
Oehoe	nee	nee	ja	3
Ooievaar	nee	ja	nee	3
Ransuil	nee	nee	ja	4
Roek	ja	ja	nee	2
Slechtvalk	nee	ja	ja	3
Sperwer	nee	nee	ja	4
Steenuil	nee	ja	nee	1
Wespendief	nee	nee	ja	4
Zwarte wouw	nee	nee	ja	4

Tabel 2. Vogelsoorten van categorie 5: voor deze soorten is inventarisatie wenselijk.

Blauwe reiger	Grauwe vliegenvanger	Raaf
Boerenwaluw	Groene specht	Ruigpootuil
Bonte vliegenvanger	Grote bonte specht	Spreeuw
Boomklever	Hop	Tapuit
Boomkruiper	Huiswaluw	Torenvalk
Bosuil	IJsvogel	Zeearend
Brilduiker	Kleine bonte specht	Zwarte kraai
Draaihals	Kleine vliegenvanger	Zwarte mees
Eidereend	Koolmees	Zwarte roodstaart
Ekster	Kortsnavelboomkruiper	Zwarte specht
Gekraagde roodstaart	Oeverwaluw	
Glanskop	Pimpelmees	

Omgevingscheck

Als een jaarrond beschermd nest zal verdwijnen door een ingreep is altijd een omgevingscheck nodig. Een deskundige moet dan vaststellen of er voldoende gelegenheid is voor de soort om zelfstandig een vervangend nest te vinden in de omgeving. Als dat niet het geval is, dient voor zover mogelijk een alternatief nest te worden aangeboden. Is dat ook niet mogelijk, dan moet ontheffing worden aangevraagd. Houd er in dat geval rekening mee dat ontheffing alleen mogelijk is met een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn, te weten:

- Bescherming van flora en fauna
- Veiligheid van het luchtverkeer
- Volksgezondheid of openbare veiligheid

Op basis van de belangen ‘dwingende redenen van groot openbaar belang’ en ‘uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke ontwikkelingen’ kan met ingang van september 2009 geen ontheffing meer worden aangevraagd.

ALGEMENE ZORGPLICHT

In de Ffwet is een zorgplicht opgenomen:

- *artikel 2, lid 1*: Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
- *artikel 2, lid 2*: De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterweg te laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken).
- *artikel 10*: Indien wordt gehandeld overeenkomstig de zorgplicht, dan is van opzettelijk verontrusten van beschermde soorten (zoals bepaald in artikel 10) geen sprake. Een ontheffing van de verbodsbepalingen genoemd in artikel 10 is dan niet aan de orde. Vrijstelling van de verbodsbepalingen uit artikel 10 voor streng beschermde soorten (tabel 3) is voor bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen wettelijk gezien niet mogelijk. Het opzettelijk verontrusten van soorten ten behoeve van bestendig gebruik en ruimtelijke ontwikkelingen en inrichtingen is dus niet toegestaan.

De zorgplicht geldt altijd en voor alle planten en dieren, of ze beschermd zijn of niet, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dienen dieren en planten zoveel als redelijkerwijs mogelijk is te worden verplaatst, teneinde schade aan deze soorten zo veel mogelijk te voorkomen.

VANGEN EN VERPLAATSEN VAN SOORTEN

Als u voor het uitvoeren van uw mitigerende maatregelen dieren moet vangen en verplaatsen is dat geen overtreding van de artikelen 9 en 13 van de Ffwet. U heeft daarvoor geen ontheffing nodig. Het is namelijk niet uw bedoeling de dieren (definitief) aan de natuur te onttrekken. Het is toegestaan om soorten te verplaatsen uit de directe gevarenszone naar een vergelijkbare habitat in de directe omgeving. Voorwaarde is dat u de soorten in één keer verplaatst, zonder onnodig oponthoud. Dit geldt voor alle beschermde planten en dieren, maar uitdrukkelijk niet voor vleermuizen, muizen en vogels i.v.m. de stressgevoeligheid van deze dieren. Voor het tijdelijk ergens anders onderbrengen van planten of dieren heeft u wel ontheffing nodig, omdat de soorten dan niet direct worden vrijgelaten in de omgeving.

ZORGVULDIG HANDELEN

In gedragscodes en ontheffingsaanvragen in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling waarbij het gaat om soorten van tabel 3, dient *zorgvuldig gehandeld* te worden. Zorgvuldig handelen gaat verder dan de hiervoor genoemde *algemene zorgplicht*, die een algemeen beschaafd en fatsoenlijk handelen inhoudt. Zorgvuldig handelen houdt in dat er geen

wezenlijke invloed is op beschermde soorten en dat schade zoveel mogelijk wordt voorkomen. Hiertoe dient de aanvrager actief te handelen. Activiteiten die te bestempelen zijn als zorgvuldig handelen zijn mitigerende en compenserende maatregelen.

BIJLAGE 2 BESCHERMINGSREGIMES FLORA- EN FAUNAWET

Tabel 1: Algemene soorten

Zoogdieren					
aardmuis	Microtus agrestis	veldmuis	Microtus arvalis	Slakken	
bosmuis	Apodemus sylvaticus	vos	Vulpes vulpes	wijngaardslak	Helix pomatia
dwergmuis	Micromys minutus	wezel	Mustela nivalis		
bunzing	Mustela putorius	woelrat	Arvicola terrestris	Vaatplanten	
dwergpspitsmuis	Sorex minutus			aardaker	Lathyrus tuberosus
egel	Erinaceus europeus	Reptielen en amfibien		akkerklokje	Campanula rapunculoides
gewone bosspitsmuis	Sorex araneus	bruine kikker	Rana temporaria	brede wespenorchis	Epipactis helleborine
haas	Lepus europeus	gewone pad	Bufo bufo	breed klokje	Campanula latifolia
hermelijn	Mustela erminea	middelste groene kikker)	Rana esculenta	gewone dotterbloem	Caltha palustris palustris
huisspitsmuis	Crocodylus russula	kleine watersalamander	Lissotriton vulgaris	gewone vogelmelk	Ornithogalum umbellatum
konijn	Oryctolagus cuniculus	meerikkik	Rana ridibunda	grasklokje	Campanula rotundifolia
mol	Talpa europea	Mieren		grote kaardenbol	Dipsacus fullonum
ondergrondse woelmuis	Pitymys subterraneus	behaarde rode bosmier	Formica rufa	kleine maagdenpalm	Vinca minor
ree	Capreolus capreolus	kale rode bosmier	Formica polyctena	knikkende vogelmelk	Ornithogalum nutans
rosse woelmuis	Clethrionomys glareolus	stronkmier	Formica truncorum	koningsvaren	Osmunda regalis
tweekleurige bosspitsmuis	Sorex coronatus	zwartrugbosmier	Formica pratensis	slanke sleutelbloem	Primula elatior
				zwanebloem	Butomus umbellatus

Tabel 2: Overige soorten

Zoogdieren					
damhert	Dama dama	kleine wormzeenaald	Nerophis lumbriciformis	grote muggenorchis	Gymnadenia conopsea
edelhart	Cervus elaphus	kleine zeenaald	Syngnathus rostellatus	gulden sleutelbloem	Primula veris
eeekhoorn	Sciurus vulgaris	kleine zilversmelt	Argentina sphyraena	harlekijn	Anacamptis morio
grijze zeehond	Halichoerus grypus	klein oogrog	Raja microcellata	herfstschroeforchis	Spiranthes spiralis
grote bosmuis	Apodemus flavicollis	kleurige grondel	Pomatoschistus pictus	hondskruid	Anacamptis pyramidalis
steenmarter	Martes foina	kliplipvis	Ctenolabrus rupestris	honingorchis	Hemimium monorchis
walrus	Odobenus rosmarus	koekoeksrog	Raja naevus	jeneverbes	Juniperus communis
wild zwijn	Sus scrofa	kristalgrondel	Crystallogobius linearis	klein glaskruid	Parietaria judaica
zadelrob	Phoca groenlandica	lichtend sprotje	Maurolucius muelleri	kleine keverorchis	Neottia cordata
		lozano's grondel	Pomatoschistus lozanoi	kleine zonnedauw	Drosera intermedia
		maanvis	Mola mola	klokjesgentiaan	Gentiana pneumonanthe
Reptielen en amfibien		makreelgeep	Scorpaenopsis saurus	kluwenklokje	Campanula glomerata
alpenwatersalamander	Mesotriton alpestris	marmelgrondel	Proterorhinus marmoratus	koraalwortel	Corallorhiza trifida
levendbarende hagedis	Zootoca vivipara	murray's zeedonderpad	Triglops murrayi	kruisbladgentiaan	Gentiana cruciata
soepchildpad	Chelonia mydas	noorse grondel	Pomatoschistus norvegicus	lange ereprijs	Veronica longifolia
		noorse meun	Ciliata septentrionalis	lange zonnedauw	Drosera anglica
Dagvlinders		ombervis	Argyrosomus regius	mannetjesorchis	Orchis mascula
moerasparelmoervlinder	Euphydryas aurinia	paganelgrondel	Gobius paganellus	maretak	Viscum album
vals heideblauwtje	Lycaeides idas	parelvis	Echiodon drummondi	moeraswespenorchis	Epipactis palustris
		pilvis	Callionymus lyra	muurbloem	Erysimum cheiri
Vissen (zoetwater)		rasterpilvis	Callionymus reticulatus	parnassia	Parnassia palustris
aal (paling)	Anguilla anguilla	reuzenhaai	Cetorhinus maximus	pijlscheefkelk	Arabis hirsuta sagittata
beekdonderpad	Cottus rhenanus	ringelrob	Phoca hispida ssp. hispida	poppenorchis	Orchis anthropophora
kleine modderkruiper	Cobitis taenia	rode zeebrasem	Pagellus bogaraveo	prachtklokje	Campanula persicifolia
meerval	Silurus glanis	schorpioengrondel	Lebetus scorpioides	purperorchis	Orchis purpurea
rivierdonderpad	Cottus perifretum	schurftvis	Amoglossus laterna	rapunzelklokje	Campanula rapunculus
witvingrondel	Romanogobio belingi	sidderrug	Torpedo nobiliana	rechte driehoeksvaren	Gymnocarpium robertianum
		slakdolf	Liparis liparis	rietorchis	Dactylorhiza majalis praetermissa
Vissen (zoutwater)		slimprik	Myxine glutinosa	ronde zonnedauw	Drosera rotundifolia
adderzeenaald	Entelurus aequoreus	snipvis	Macroramphosus solopax	rood bosvogeltje	Cephalanthera rubra
baillon's lipvis	Crenilabrus bailloni	spaanse makreel	Scorpaenopsis japonicus	ruig klokje	Campanula trachelium
blauwe haai	Prionace glauca	spaanse zeebrasem	Pagellus acarne	schubvaren	Ceterach officinarum
blauwkeeltje	Helicolenus dactylopterus	sterrog	Raja radiata	slanke gentiaan	Gentiana amarella
blonde rog	Raja brachyura	trekkervis	Balistes carolinensis	soldaatje	Orchis militaris
bokvis	Boops boops	trompetterzeenaald	Syngnathus typhle	spaanse ruiter	Cirsium dissectum
botervis	Pholis gunnulus	vierdradige meun	Rhinonemus cimbrius	spindotterbloem	Caltha palustris araneosa
braam	Brama brama	vorskrab	Raniceps raninus	steenanjel	Dianthus deltoides
brakwatergrondel	Pomatoschistus microps	zee-engel	Squatina squatina	steenbreekvaren	Asplenium trichomanes
dikkopje	Pomatoschistus minutus	zeepaardje	Hippocampus ramulosus	stengellose sleutelbloem	Primula vulgaris
dikrugtong	Microchirus variegatus	zeestekelbaars	Spinachia spinachia	stengelomvattend havikskruid	Hieracium amplexicaule
driedradige meun	Gaidropsurus vulgaris	zuignapvis	Diplecogaster bimaculata	stijf hardgras	Catapodium rigidum
dwergbolk	Trisopterus minutus	zwaardvis	Xiphias gladius	tongvaren	Asplenium scolopendrium
dwergbot	Phrynorhombus norvegicus	zwarte grondel	Gobius niger	valkruid	Arnica montana
engelse poot	Aspitrigla cuculus	zwarte haai	Dalatias licha	veenmosorchis	Hammarbya paludosa
evervis	Capros aper	zwarte vis	Centrolophus niger	veldgentiaan	Gentiana campestris
franse tong	Solea lascaris	zwartoglipvis	Symphodus melops	veldsalle	Salvia pratensis
gaffelmakreel	Trachinotus ovatus			vleeskleurige orchis	Dactylorhiza incarnata
gehoorde slimpvis	Parablennius gattorugine	Vaatplanten		vliegenorchis	Ophrys insectifera
gemarmerde sidderrug	Torpedo marmorata	aangebrande orchis	Neotinea ustulata	vogelnestje	Neottia nidus-avis
gestreepte bokvis	Sarpa salpa	aapjesorchis	Orchis simia	voorjaarsadonis	Adonis vernalis
gestreepte lipvis	Labrus bimaculatus	beenbreek	Narthecium ossifragum	wantsenorchis	Anacamptis coriophora
gestreepte poot	Trigloporus lastoviza	bergklokje	Campanula rhomboidalis	watervriblad	Menyanthes trifoliata
gevekte gladde haai	Mustelus asterias	bergnachtorchis	Platanthera montana	weideklokje	Campanula patula

gevekte griet	Zeugopterus punctatus	bijenorchis	Ophrys apifera	welriekende nachtorchis	Platanthera bifolia
gevekte lipvis	Labrus bergylta	blaasvaren	Cystopteris fragilis	wilde gagele	Myrica gale
gevekte pitvis	Callionymus maculatus	blauwe zeedistel	Eryngium maritimum	wilde herfsttijloos	Colchicum autumnale
glasgrondel	Aphia minuta	bleek bosvogeltje	Cephalanthera damasonium	wilde kievitsbloem	Fritillaria meleagris
golfrog	Raja undulata	bokkenorchis	Himantoglossum hircinum	wilde marjolein	Origanum vulgare
goudharder	Liza aurata	bosorchis	Dactylorhiza maculata fuchsii	wit bosvogeltje	Cephalanthera longifolia
groene zeedonderpad	Taurulus bubalis	brede orchis	Dactylorhiza majalis majalis	witte muggenorchis	Pseudorchis albida
groenlandse haai	Somniosus microcephalus	bruinrode wespenorchis	Epipactis atrorubens	zinkviooltje	Viola lutea calaminaria
grote koomaarvis	Atherina presbyter	daslook	Allium ursinum	zomeradonis	Adonis aestivalis
grote zeenaald	Syngnathus acus	dennenorchis	Goodyera repens	zomerklokje	Leucocjum aestivum
harnasmannetje	Agonus cataphractus	duitse gentiaan	Gentianella germanica	zwartsteel	Asplenium adiantum-nigrum
hondshaai	Scyliorhinus canicula	franjugentiaan	Gentianella ciliata		
ijslandse bandvis	Lumpenus lampretaeformis	geelgroene wespenorchis	Epipactis muelleri	Kevers	
kathaa	Scyliorhinus stellaris	gele helmblom	Pseudofumaria lutea	vliegend hert	Lucanus cervus
klapmuts	Cystophora cristata	gevekte orchis	Dactylorhiza maculata maculata	Kreeftachtigen	
kleine pieterman	Echiichthys vipera	groene nachtorchis	Dactylorhiza viridis	riverkreeft	Astacus astacus
kleine roodbaars	Sebastes viviparus	groensteel	Asplenium viride		
kleine slakdof	Liparis montagui	grote keverorchis	Neottia ovata		

Tabel 3: Soorten bijlage IV HR/bijlage 1 AMvB

Bijlage 1 AMvB		bechstein's vleermuis	Myotis bechsteinii	geelbuikvuurpad	Bombina variegata
Zoogdieren		bever	Castor fiber	gladde slang	Coronella austriacus
das	Meles meles	bosvleermuis	Nyctalus leisleri	heikikker	Rana arvalis
boommarter	Martes martes	brandt's vleermuis	Myotis brandtii	kamsalamander	Triturus cristatus
eikelmuis	Elomys quercinus	bruinvis	Phocoena phocoena	kemp's zeeschildpad	Lepidochelys kempii
gewone zeehond	Phoca vitulina	bultrug	Megaptera novaeangliae	knoflookpad	Pelobates fuscus
veldspitsmuis	Crocidura leucodon	butskop (hille)	Hyperoodon ampullatus	lederschildpad	Dermochelys coriacea
waterspitsmuis	Neomys fodiens	dwergratvis	Kogia breviceps	muurhagedis	Podarcis muralis
		dwergratvis	Balaenoptera acutorostrata	poelkikker	Rana lessonae
		euraziatische lynx	Lynx lynx	rugstreeppad	Bufo calamita
Reptielen en amfibien		franjestarta	Myotis nattereri	vroedmeesterpad	Alytes obstetricans
adder	Vipera berus	gestreepte dolfin	Stenella coeruleoalba	zandhagedis	Lacerta agilis
hazelworm	Anguis fragilis	gewone dolfin	Delphinus delphis		
ringlang	Natrix natrix	gewone dwergvleermuis	Pipistrellus pipistrellus	Dagvlinders	
vinpootsalamander	Lissotriton helveticus	gewone grootoorvleermuis	gewone grootoorvleermuis	apollolvinder	Parnassius apollo
vuursalamander	Salamandra salamandra	gewone spitsdolfijn	Mesoplodon bidens	boszandoog	Lopinga achine
		gewone vinvis	Balaenoptera physalus	donker pimperlblaauwtje	Maculinea nausithous
Vissen		griend	Globicephala melas	grote vuurvinder	Lycena dispar
beekprik	Lampetra planeri	grijze dolfin	Grampus griseus	pimperlblaauwtje	Maculinea teleius
bittervoorn	Rhodeus amarus	grijze grootoorvleermuis	Plecotus austriacus	tijmblaauwtje	Maculinea arion
elrits	Phoxinus phoxinus	grote hoefijzerneus	Rhinolophus ferrumequinum	zilverstreephooibeestje	Coenonympha hero
gestippelde alver	Alburnoides bipunctatus	grote rosse vleermuis	Nyctalus lasiopterus		
grote modderkruiper	Misgurnus fossilis	hamster	Cricetus cricetus	Libellen	
riverprik	Lampetra fluviatilis	hazelmuis	Musccardinus avellanarius	bronslibel	Oxygastra curtisii
		ingekorven vleermuis	Myotis emarginatus	gaffellibel	Ophiogomphus cecilia
Dagvlinders		kleine dwergvleermuis	Pipistrellus pygmaeus	gevekte witsnuitlibel	Leucorrhinia pectoralis
bruin dikkopje	Erynnis tages	kleine hoefijzerneus	Rhinolophus hipposideros	groene glazenmaker	Aeshna viridis
dwerfblauwtje	Cupido minimus	kleine zwaardwalvis	Pseudorca crassidens	noordse winterjuffer	Sympecma paedisca
dwerfdikkopje	Thymelicus aetion	laatvlieger	Eptesicus serotinus	oostelijke witsnuitlibel	Leucorrhinia albifrons
groot geaderd witje	Aporia crataegi	meervleermuis	Myotis dasycneme	riverrombout	Stylurus flavipes
grote ijsvogelvinder	Limenitis populi	mopsvleermuis	Barbastella barbastellus	sierlijke witsnuitlibel	Leucorrhinia caudalis
heideblauwtje	Plebejus argus	narwal	Monodon monoceros		
iepepage	Strymonidia w-album	noordse vinvis	Balaenoptera borealis	Vissen	
kalkgraslanddikkopje	Spialia sertorius	noordse vleermuis	Eptesicus nilssonii ssp. nilssonii	houting	Conegonus oxyrhynchus
keizersmantel	Argynnis paphia	noordse woelmuis	Microtus oeconomus	steur	Acipenser sturio
klaverblauwtje	Cyaniris semiargus	orca	Orcinus orca		
purperstreepparelmoervinder	Brenthis ino	otter	Lutra lutra	Vaatplanten	
rode vuurvinder	Lycena hippothoe	potvis	Physeter catodon	drijvende waterweegbree	Luronium natans
rouwmantel	Nymphalis antiopa	rosse vleermuis	Nyctalus noctula	groenknolorchis	Liparis loeselii
tweekleurig hooibeestje	Coenonympha arcania	ruige dwergvleermuis	Pipistrellus nathusii	kruipend moerascherm	Apium repens
veenbesparelmoervinder	Bolaria aquilonis	tuimelaar	Tursiops truncatus	zomerschroeforchis	Spiranthes aestivalis
veenhoibeestje	Coenonympha tullia	tweekleurige vleermuis	Vespertilio murinus		
veldparelmoervinder	Melitaea cinxia	vale vleermuis	Myotis myotis	Kevers	
woudparelmoervinder	Melitaea diamina	watervleermuis	Myotis daubentonii	brede geelrandwaterroofokever	Dytiscus latissimus
zilervlek	Boloria euphrosyne	wilde kat	Felis silvestris	gestreepte waterroofokever	Graphoderus bilineatus
		witflankdolfijn	Lagenorhynchus acutus	heldenbok	Cerambyx cerdo
Vaatplanten		witsnuitdolfijn	Lagenorhynchus albirostris	juchtleerkever	Osmoderma eremita
groot zeegras	Zostera marina				
		Reptielen en amfibien		Weekdieren	
Bijlage IV HR		boomkikker	Hyla arborea	bataafse stroommossel	Unio crassus
Zoogdieren		dikkopschildpad	Caretta caretta	platte schijfhoen	Anisus vorticalus
baardvleermuis	Myotis mystacinus				

BIJLAGE 3 PROTOCOL BROEDVOGELS

Dit protocol heeft betrekking op potentieel geschikte broedlocaties en is bedoeld om schade aan broedvogels te voorkomen.

Werkzaamheden uitvoeren buiten broedseizoen

Gedurende het broedseizoen vallen alle bewoonde nesten onder de reikwijdte van artikel 11 van de Ffwet en zijn beschermd. Ontheffingen voor verstorende werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden slechts bij hoge uitzondering verleend. Veelal is er het alternatief om werkzaamheden uit te stellen tot na de broedperiode van aanwezige soorten. **Het komt er op neer dat verstorende werkzaamheden, zoals kappen en snoeien van bomen en struweel, plaats dienen te vinden buiten het broedseizoen van aanwezige soorten.** Op die manier worden geen verbodsbepalingen overtreden en is er geen ontheffing nodig.

Het broedseizoen loopt voor de meeste soorten van half maart tot half juli. In het kader van de Flora- en faunawet wordt echter geen standaardperiode gehanteerd voor het broedseizoen. Van belang is of een broedgeval door de werkzaamheden wordt verstoord, ongeacht de datum.

Ten aanzien van broedvogels gelden voor de planning van verstorende werkzaamheden de volgende voorwaarden:

- Normaliter worden verstorende werkzaamheden uitgevoerd ná 15 juli en vóór 15 maart.
- Op plaatsen waar broedactiviteiten van laatbroedende vogels (zoals kwartelkoning) worden vermoed, worden verstorende werkzaamheden uitgesteld tot na 15 augustus.

Alternatief: ingreeplocatie ongeschikt maken voor broedvogels

Indien voorkomen wordt dat bewoonde nesten verstoord of vernield worden, kunnen werkzaamheden ook worden uitgevoerd tijdens het broedseizoen. Daartoe dient de ingreeplocatie voorafgaand aan het broedseizoen (dus vóór 15 maart) onaantrekkelijk te worden gemaakt als broedlocatie, zodat voorkomen wordt dat vogels er gaan nestelen. Voorbeelden van werkzaamheden waarmee de ingreeplocatie vóór aanvang van het broedseizoen onaantrekkelijk wordt gemaakt voor broedvogels, zijn:

- Kappen van bomen, snoeien van struweel, frezen van stobben, versnipperen van takken;
- Verwijderen van de teelaardelaag, zodat de situatie ongeschikt wordt voor bijvoorbeeld weidevogels;
- Kort maaien van riet, ruigte of grasland, waarna deze situatie in stand gehouden wordt tot aan het einde van het broedseizoen of, wanneer dit eerder is, tot aan de afronding van de werkzaamheden;
- Zwart maken van bouwland met behulp van een cultivator en deze situatie in stand houden tot aan het einde van het broedseizoen of, wanneer dit eerder is, tot aan de afronding van de werkzaamheden;
- Aanbrengen van optische verstoring op de ingreeplocatie, zoals paaltjes met gekleurd lint e.d.
- Dagelijks betreden van de ingreeplocatie.

Genoemde maatregelen dienen uitsluitend om vestiging van broedvogels te voorkomen, en dus niet voor het bestrijden van al aanwezige broedgevallen.